

KONTAKTO SU ŠUNIMIS PANAUDOJIMAS VYKSTANT SOCIALINĖS PAGALBOS PROCESUI

EGLĖ PAPLAUSKAITĖ, JUSTINAS PLADAS,
DONATA PETRUŽYTĖ

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Straipsnio tikslas – atskleisti šuns ir žmogaus ryšio panaudojimo socialinės pagalbos procesui galimybių įvairovę. Tikslui pasiekti atlikta mokslinės literatūros analizė ir kokybinis tyrimas. Straipsnyje pateikiamas teorinis kontakto su šunimi panaudojimo pagrindimas, empiriniai šio pagalbos būdo poveikio įrodymai, aptariamos šunų įtraukimo į pagalbos procesą formos, reikalingas pasirengimas, apribojimai, trumpai apžvelgiama situacija Lietuvoje.

IVADAS

Socialiniai darbuotojai dažnai dirba su žmonėmis, kurie turi nedaug pozityvių gyvenimo patirčių, susiduria su sunkumais kurdami konstruktyvius santykius, stokoja pasitikėjimo savimi sprendami įvairias problemas, yra mažai motyvuoti kryptis socialinės pagalbos. Tad labai svarbu ieškoti alternatyvių, inovatyvių pagalbos priemonių, kurios padėtų socialiniams darbuotojams efektyviau teikti paslaugas savo klientams. Viena iš tokių priemonių – gyvūnų įtraukimas į socialinės pagalbos procesą.

Lietuvoje gyvūnų panaudojimas teikiant socialinę pagalbą – naujas, bet vis daugiau susidomėjimo sulaukiantis pagalbos metodas. Peržvelgus

mokslinę ir publicistinę šios srities literatūrą, galima daryti prielaidą, kad Lietuvoje dažniausiai taikoma žirgų terapija, o profesionalumu išsiskiria delfinų terapija. Deja, klientai, norintys pasinaudoti šia pagalba, dažnai susiduria su prieinamumo problemomis. Todėl šunys gali būti puiki alternatyva pačioms įvairiausioms klientų grupėms, kurioms bendravimas su gyvūnu labai reikalingas, – būtent dėl savo prieinamumo ir palyginti pigaus išlaikymo. Tačiau pasaulinėje praktikoje populiariausia šunų terapija Lietuvoje kol kas žengia pirmuosius žingsnius ir dar nėra įsitvirtinusi.

Tiek gyvūnų terapijos apskritai, tiek šunų terapijos konkrečiai moksliniai tyrimai Lietuvoje yra tik pradedami ir itin negausūs. Išskirtini Kreivinienės delfinų terapijos tyrinėjimai (Kreivinienė, Rugevičius, 2009; Kreivinienė, Pertulla, 2012). Yra neseniai paskelbtų hipoterapijos tyrimų rezultatų (Anužienė, Večkienė, 2011; Rutkienė, Straubergaitė, Baranauskienė, Savenkovienė, 2012; Straubergaitė, Jocas, 2008; Berneckė, Muckus, Juodžbalienė, 2011). Taip pat yra aprašytos kontakto su naminiiais gyvūnėliais terapinio taikymo galimybės (Šinkariova, Gudonis, Trakūnaitė, 2008 a ir b).

Nesant jokio akademinio kaniterapijos¹ tyrimo Lietuvoje, mums atrodo tikslinga rinktis kokybinio, panoramiškai apimančio šunų panaudojimo pagalbos procesui galimybes tyrimo. Tokio pobūdžio tyrimas gali paskatinti socialinio darbo praktikus, mokslininkus ir specialistų rengime dalyvaujančius pedagogus apsvarstyti galimybes, kylančias iš žmogaus ir šuns ryšio svarbos mūsų kultūroje. Taigi buvo nutarta atlikti tyrimą ir daugiau išsiaiškinti, kokios yra kontakto su šunimi panaudojimo galimybės teikiant pagalbą. Tad šio straipsnio tikslas – atskleisti šuns ir žmogaus ryšio panaudojimo vykstant socialinės pagalbos procesui galimybes, analizuojant mokslinę literatūrą ir apžvelgiant Lietuvos ir užsienio ekspertų nuomones bei patirtis. Atliekant kokybinį tyrimą, buvo apklausti 6 informantai: 2 specialistai iš JAV, 2 – iš Lietuvos

¹ Lietuvoje kol kas nėra aiškaus termino šiame straipsnyje aptariamam pagalbos būdui įvardyti. Yra siūlomi du terminai: dogoterapija (anglų k. *dog* – šuo) ir kaniterapija (lotynų k. *canis* – šuo). Kaip teigiama Lietuvos kinologų draugijos tinklalapyje, „dėl termino įtvirtinimo pradėtos konsultacijos su Valstybine lietuvių kalbos komisija (Kaniterapijos pradžiamokslis).

bei 2 socialiniai darbuotojai iš Lietuvos¹. Duomenys analizuoti naudojantis grindžiamosios teorijos principais (Strauss, Corbin, 2008).

KONTAKTO SU ŠUNIMIS PANAUDOJIMO VYKSTANT SOCIALINĖS PAGALBOS PROCESUI TEORINIS PAGRINDIMAS

Ši pagalbos forma „vis dar stokoja vieningos, plačiai pripažintos, empiriškai pagrįstos teorinės sistemos, kuri paaiškintų, kaip ir kodėl žmogaus ir šuns kontaktas gali būti terapiškas“ (Kruger, Serlpell, 2010, 37). Mokslinėje literatūroje užsimenama apie įvairius terapinius mechanizmus, grindžiamus remiantis skirtingomis teorinėmis perspektyvomis (biologinėmis, antropologinėmis, sociologinėmis, psichologinėmis). Apibendrinant galima teigti, kad skirtingos teorijos orientuojasi į įvairias šunų savybes, kurios vienaip ar kitaip gali būti naudingos pagalbos proceso metu. Šio tyrimo kontekste aktualiausia būtų Rogerso humanistinė teorija.

¹ 2 specialistai iš JAV:

- 1 informantas – Žmogaus – gyvūno ryšio tyrimų instituto direktorius, Denverio universiteto socialinio darbo magistro programos „Socialinis darbas, panaudojant kontaktą su gyvūnais“ įkūrėjas ir koordinatorius Philipas Tedeschi's [cituoiant žymima „1I“].
- 2 informantas – Kolorado valstijos programų, panaudojant kontaktą su gyvūnais, vykdomoji direktorė, šeimos psichoterapeutė Linda Chassman [cituoiant žymima „2I“].

2 specialistai iš Lietuvos:

- 3 informantas – kontakto su šunimi panaudojimo socialinės pagalbos procesui pionierė Lietuvoje – Niūfaundlendų-lansyrų klubo pirmininkė Margarita Racinienė [cituoiant žymima „3I“].
- 4 informantas – projektą „sunuterapija.lt“ iniciatorė Evelina Tamulaitienė [cituoiant žymima „4I“].

2 socialiniai darbuotojai iš Lietuvos:

- 5 informantas – socialinis darbuotojas, besidomintis kontakto su šunimis panaudojimo galimybėmis dirbant su klientais, studijų metais savanoriškos veiklos metu neformaliai ir fragmentiškai naudojęs savo šunį (programa Big Brothers, Big sisters; Pal. J. Matulaičio parapijos Socialinis centras ir kt.) [cituoiant žymima „5I“].
- 6 informantas – socialinis darbuotojas, besidomintis kontakto su šunimis panaudojimo galimybėmis dirbant su klientais, Jaunimo savarankiško gyvenimo namuose neformaliai ir fragmentiškai naudojantis savo šunį [cituoiant žymima „6I“].

Rengiant šį straipsnį buvo atsižvelgta į informantų pageidavimus dėl anonimiškumo laikymosi. Savanoriai pageidavo, kad jų tapatybė nebūtų atskleista. Ekspertai neprieštaravo, kad jų pavardės būtų minimos straipsnyje. Be to, šiuo atveju anonimiškumą užtikrinti būtų itin sunku dėl mažo šios srities ekspertų skaičiaus ir jų išskirtinumo.

Rogerso teorijos „pamatas – nepriklausomo žmogaus koncepcija“ (Corsini, Wedding, 2011, 146). Kiekvienas žmogus turi vidinių išteklių ir motyvacijos augti ir aktualizuoti save, nepaisant jo psichikos sutrikimų ar aplinkos ribojimų. Norint padėti žmogui keistis, tobulėti, įveikti gyvenimo sunkumus, reikalingos trys sąlygos. Tai kongruentiškas pagalbos specialistas, rodantis klientui besąlygišką pagarbą ir empatišką supratimą (Corsini, Wedding, 2011).

1. **Kongruentiškumas** – tai pagalbos specialisto autentiškumas, tikrumas, nuoširdumas. Tai, ką specialistas išreiškia išoriškai, turi būti kongruentiška jo vidui, atitikti jo vidinę patirtį. Kaip aiškina Rogersas (2005, 54), būti kongruentiškam „reiškia, kad visus savo jausmus ar nuostatas, kad ir kokie jie būtų, aš suvokiu. Tą akimirka, kai taip nutinka, aš būnu vieningas, ar integruotas asmuo, todėl galiu būti tas, kas iš tikrųjų esu.“ Kuo daugiau kongruentiškumo, tuo didesnė tikimybė, kad klientai pradės keistis ir augti.

Daugelis gyvūnų, ypač šunys, pasižymi greitomis ir nedviprasmiškomis reakcijomis į (ne)malonius stimulus, t. y. išreiškia tai, ką jaučia, tokiu būdu suteikdami klientui visada autentišką grįžtamąjį ryšį (Kruger, Trachtenberg, Serpell, 2004). O tai yra vienas iš esminių kongruentiškumo aspektų.

2. **Besąlygiška pagarbą** susijusi su neteisiančiu, laisvu nuo vertinimo pagalbos specialisto santykiu su klientu. Kuo daugiau pagalbos santykiuose tokio nusiteikimo, tuo didesnė tikimybė pokyčiui įvykti. Kaip teigia Rogersas (2005), beveik kiekvienoje mūsų gyvenimo sferoje esame veikiami išorinių įvertinimų bausmėmis ir paskatinimais. „Tai gerai“, „Tai niekam tikę“, „Tai verta aukščiausio pažymio“. „Matau, kad, kaip ir visi kiti, pernelyg dažnai taip vertinu. Tačiau patyriau, kad tokie vertinimai neskatina asmeninio augimo, todėl netikiu, kad jie yra sudedamoji pagalbos santykio dalis“ (Rogers, 2005, 57).

Dažnai žmonėms yra pakankamai sunku pasiekti tokio besąlygiško žmogaus priėmimo, koku pasižymi šunys. Daugelio veislių šunys turi ypatingą gebėjimą rodyti besąlygišką ir neteisiančią dėmesį, pagarbą netgi visai nepažįstamiems žmonėms, tuo suteikdami ypatingą emocinę paramą (Kruger, Serpell, 2010).

3. **Empatija** – lemiamas veiksnys kliento progresui. Nors empatijos samprata apima plačiau („Ar galiu pasinerti į kito asmens jausmų ir asmeninių prasmų pasaulį ir matyti jį jo akimis? Ar galiu įeiti į jo

asmeninį pasaulį tiek, kad visai išnyktų noras jį vertinti arba teisti?“ (Rogers, 2005, 56)), vienas svarbiausių jos aspektų yra gebėjimas tiksliai pajusti, fiksuoti, ką išgyvena kitas žmogus. Svarbu klausytis ne tik žodžių, reikia išgirsti už verbalinio ir neverbalinio komunikacijos turinio slėpinčias prasmes.

Šunys labiau nei bet kurie kiti gyvūnai pasižymi itin dideliu jautrumu neverbaliai reiškiamoms žmogaus emocinėms būsenoms¹. Teigiama, kad šunys yra empatiški, t. y. geba „pajusti“ žmogaus jausmus bei emocijas ir į juos atsiliepti (Kruiger, Trachtenberg, Serpell, 2004).

Taigi matome, kad šunys pasižymi keletu savybių, kurios humanistinės teorijos rėmuose sudaro esmines prielaidas efektyviam pagalbos santykiui susikurti. Kaip toliau matysime, šunų dalyvavimas iš tiesų daugeliu aspektų palengvina, paspartina ir praturtina pagalbos procesą.

KONTAKTO SU ŠUNIMIS PANAUDOJIMO VYKSTANT PAGALBOS PROCESUI EFEKTYVUMO EMPIRINIAI ĮRODYMAI

Žmogaus – šuns ryšys yra apibrėžiamas kaip abipusiai naudingas ir dinamiškas žmogaus ir šuns santykis, apimantis elgseną, būtiną abiejų subjektų sveikatai ir gerovei (pagal AVMA). Anot Fine'o (2010), nors daugelis specialistų, įtraukiančių šunis į pagalbos procesą, neabejoja tokios darbo formos veiksmingumu, mokslinių įrodymų kol kas stokojama. Trūksta sistemingų didesnio masto tyrimų, kurie galėtų atskleisti mechanizmą, kaip šunų įtraukimas į pagalbos procesą sukelia teigiamus pokyčius, ir atsakyti į tokius klausimus kaip: kokioms sąlygoms esant šunų panaudojimas yra veiksmingiausias? Kokioms klientų grupėms labiausiai padeda? Kokias problemas padeda efektyviausiai išspręsti?

Vis dėlto pavieniai moksliniai tyrimai įrodo, kad kontaktas su šunimi iš tiesų turi teigiamą poveikį įvairioms žmogaus gyvenimo dimensijoms. Jų rezultatai atskleidžia kontakto su šunimi teigiamą poveikį klientų psichikai (geresnė nuotaika, mažiau streso, baimės, sumažėjęs subjektyvus skausmo suvokimas, didesnis subjektyviai suvokiamas energingumas,

¹ Tyrimai rodo, kad šunys turi sudėtingą kognityvinę sistemą ir jausmus bei aštrų sensorinį suvokimą. Biologijos antropologai atrado, kad šunys išskirtinai gerai atpažįsta žmogaus siunčiamus signalus ir žmogaus elgesį supranta geriau nei genetiškai žmonėms artimesni primatai, geba tiksliai suvokti net subtilius rankų gestus ir žvilgtelėjimus (Virányi, 2008; Soproni, 2001).

gebėjimas geriau susikaupti ir atsiminti ir kt.), bendravimui ir tarpusavio santykiams (daugiau socialinių interakcijų, geresnė verbalinė ekspresija, sklandesnė socializacija), fiziologijai (susinormalizavęs kvėpavimo ritmas, širdies ritmas, kraujo spaudimas) (Yeh, 2013; Marcus, Bernstein, Constantin, Kunkel, Breuer, Hanlon, 2012; Tsai, Friedmann, Thomas, 2010; Coakley, Mahoney, 2009; Chu, Liu, Sun, Lin, 2009; Sobo, Eng, Kassity-Krich, 2006; Martin, Farnum, 2002; Walsh, Mertin, Verlander, Pollard, 1995; Fick, 1993; ir kt.). Taigi nors šie tyrimai ir fragmentiški, o jų rezultatai kai kuriais atvejais prieštaringi, tačiau jie sudaro prielaidas teigti, kad ši pagalbos forma gali būti naudinga bent jau tam tikriems klientams tam tikrais atvejais ir suteikia pagrindą toliau plėtoti šią pagalbos formą ir jos tyrimus.

IŠSKIRTINĖS ŠUNS SAVYBĖS NAUDINGOS SOCIALINĖS PAGALBOS PROCESUI

Remiantis mokslinės literatūros ir atliktų interviu analize, galima teigti, kad šunys – gyvūnų rūšis, ypač tinkama teikiant profesionalią pagalbą įvairioms klientų grupėms.

Žmogaus ir šuns abipusis prisitaikymas. Anot informantų [1I, 2I, 5I], *viena svarbiausių šuns išskirtinumą iš kitų augintinių rūšių aiškinančių perspektyvų, nuo kurios reikėtų pradėti, yra tai, ką vadiname evoliuciniu testinumu. Tai koncepcija, kuri atskleidžia, kaip gyvūnas evoliucionuoja kartu su savo aplinka. Šunys apie 10–80 tūkstančių metų evoliucionavo būdami šalia žmonių. Ir mes, žmonės, evoliucionavome būdami šalia šunų¹. Todėl kuo giliau tyrinėjamas žmogaus – šuns ryšys, tuo aiškiau, kad mūsų rūšys tampa vis labiau susijusios tarpusavyje* [1I].

Šuns prisitaikymas prie žmogaus. Šunys yra žmonių elgesio ekspertai. Jie yra išskirtinai pajėgūs santykiams su žmogumi, daugeliu atvejų jie tam turi daugiau gebėjimų nei žmonės. Anot 1I, vykstant evoliucijai

¹ Šuo yra vienas iš nedaugelio gyvūnų, kuris pats pasirinko gyventi šalia žmogaus – dar priešistoriniais laikais kai kurie vilkai pastebėjo, kad jiems naudingiau gyventi šalia žmonių gyvenviečių, jie jautėsi saugūs, kad visada turės maisto, o žmonėms ši prijaukintų vilkų kompanija taip pat buvo naudinga, nes saugojo nuo įvairių plėšrūnų. Iš šių prijaukintų vilkų atsirado naujas simbiotinis porūšis – *canis lupus familiaris* – ir po daugybės, kai kuriais atvejais net tūkstančių metų selekcijos dabar turime įvairias šunų veisles, pritaikytas įvairiausioms žmogaus reikmėms.

žmonės, megzdami tarpusavio santykius, apsilaido komunikacijos kokybės prasme. *Mes klausomės tik vieni kitų žodžių, bet ignoruojame beveik visą kitą informaciją apie vienas kitą. (...) kaip mes kvepiame, kaip mes girdimės, kaip atrodome, mes beveik laikome tai intuicijumu, bet šunys išgyveno šiuo būdu, jie bendrauja vieni su kitais šiuo būdu ir bendrauja su mumis šiuo būdu* [11]. Taigi jie yra labai gerai prisitaikę suprasti žmones ir dėl to jie dabar yra protingiausia gyvūnų rūšis gyvūno – žmogaus ryšio kokybės požiūriu. Šuo stebi žmogų beveik visą laiką. Pasak 1I, jie beveik nepraleidžia nė menkiausios smulkmenos, net milimetrinio antakio judesio ar lūpos timptelėjimo, balso tono ar nežymaus povyzos pasikeitimo. *Jie žino, ką ketinate daryti, dar iki jums suvokiant, ką darysite* [11].

Žmogaus prisitaikymas prie šuns. Kita vertus, žmonės tiek susigyveno su šunimis, kad dabar gali atpažinti kuo įvairiausius jų elgesio, laikysenos bruožus. Pavyzdžiui, žmonės, kurie negali matyti šuns, bet girdi jo lojimą, gali pasakyti, kokio tipo lojimas [11]. Evoliucionuojant lojimas išsivystė kaip funkcija, skirta ne tiek šunims bendrauti tarpusavyje, kiek šunims bendrauti su žmonėmis. Mes esame stipriai prisirišę prie šunų ir tiek juos pažįstame, kad santykis su jais leidžia mums jaustis geriau, saugiau, patogiau tarp kitų žmonių.

Šuns fiziologija. 1I teigia, kad, kaip rūšis, šunys yra gerai prisitaikę palaikyti ryšį su žmonėmis ir patirti naudą iš to. Fizinis kontaktas šuns smegenyse sukelia oksitocino išsiskyrimą. Šunims tai patinka – jie jaučiasi saugiau, geriau, panašiai kaip vaikai, kai juos apkabini. Tą patį patvirtina ir 3I. *Šuns organizme vyksta labai aktyvūs fiziologiniai procesai, dėl to jiems tiesiog būtinas bendravimas su žmogumi, nes jie turi atiduoti savo energiją* [3I]. Taigi šunys turi visas savybes, kokių galėtume norėti teikdami pagalbą kontaktui su gyvūnu: gyvūnai, kurie mėgsta būti tarp žmonių, kurie patys gauna naudą iš bendravimo su žmonėmis, – būtent tokie gyvūnai labiausiai tinka pagalbai, nes jie nebūna negatyviai susijaudinę, nepatiria kančios atlikdami šį darbą.

Šuns charakterio tinkamumas. Pasak 6I, neatsitiktinai šunų įtraukimas į profesionalios socialinės pagalbos procesą yra taip paplitęs JAV, Kanaidoje, Australijoje. Juos iš kitų gyvūnų išskirti prasminga dėl charakterio ypatybių. Jų teikiama emocinė parama tiesiogiai atskleidžiar 4I asmeninę patirtį: *augdama pastebėjau, kad šunys duoda daug meilės, švelnumo* [4I]. O 1I teigia, kad šuo yra gyvūnas, kurio elgesys ir temperamentas leidžia jam būti nuspėjamam ir patikimam dirbant su pačiomis įvairiausiomis klientų

grupėmis [11]. Pabrėžtina, kad netgi skirtingus naminius gyvūnus savo darbui naudojantys naminių gyvūnų terapijos specialistai, šunį laiko terapinio gyvūno modeliu (pvz., terapijai naudojama katė pasirenkama dėl jos charakterio „šuniškų“ savybių) [6I].

Prieinamumas. Šunys yra tapę įprasta mūsų kasdienio buitinio ir socialinio gyvenimo dalimi. Dėl to jų panaudojimas teikiant profesionalią socialinę pagalbą įvairiuose instituciniuose kontekstuose ir įvairiausioms klientų grupėms pasižymi santykiniu efektyvumu. Kadangi šunys yra gana maži ir mobilūs gyvūnai, darbas su jais nereikalauja tokių didelių erdvių ir finansinių resursų kaip delfinų ar žirgų terapija. Drąsiai galima pritarti 1I minčiai: *jeigu galime gauti tuos pačius teigiamus efektus dirbdami terapinį darbą su tinkamu šunimi, kodėl mums reikėtų naudoti egzotinius gyvūnus?*

KONTAKTO SU ŠUNIMI PANAUDOJIMO SOCIALINĖS PAGALBOS PROCESE FORMOS IR METODAI

Mokslinėje literatūroje daugiausia dėmesio skiriama kontakto su šunimi naudojimui psichoterapijos ir kitose medicinos srityse. Vis dėlto galima rasti tekstų, kuriuose aptariamos ir šios pagalbos formos galimybės dirbant socialinį darbą. Anot 1I ir 6I, tai yra įgalinimu grįsta prieiga, kuri gali būti taikoma įvairioms klientų grupėms įvairiausiuose organizaciniuose kontekstuose. Būtent socialiniai darbuotojai gali integruoti žmogaus – gyvūno ryšį į socialinės paramos sistemas (Tedeschi, Fitchett, Molitor, 2006). Pasitelkdamis šunis, jie gali pasirūpinti įgalinančios atmosferos kūrimu ir specifinių socialinių programų, skirtų klientų gyvenimo kokybei gerinti, vystymu (pvz., tokiose institucijose kaip psichiatrinės ligoninės, vaikų, neįgalųjų ar pagyvenusių žmonių globos įstaigos ir pan.). Būdai, kuriais galima panaudoti šunį socialinės pagalbos procesui, yra labai įvairūs, pasižymintys skirtingu formalizacijos lygmeniu, reikalaujantys skirtingo pasiruošimo. Galima išskirti dvi pagrindines formas, kurios labiausiai ištirtinotos ir aprašytos mokslinėje literatūroje: (1) intervencija panaudojant ryšį su specialiai parengtu šunimi, (2) kliento šuns įtraukimas į pagalbos procesą.

Intervencija panaudojant ryšį su specialiai parengtu šunimi. Įtraukti šunis į profesionalios socialinės pagalbos organizavimą galima siekiant įvairių tikslų. Visų pirma, galima šiuos gyvūnus panaudoti kaip

instrumentus emocinio klimato reguliavimui. Reikia tiesiog leisti šunims būti tose patalpose, kur lankosi klientai ir yra teikiamos paslaugos. Tai gali padaryti pagalbos procesą patrauklesnį, labiau atpalaiduojantį, motyvuojantį (Fine, 2010). II teigia, kad šunys gali būti panaudojami ūminių krizių poveikiui amortizuoti: *ištikus tokioms krizėms kaip kad Bostono sprogdinimai ar žmonių šaudymai, pirmas dalykas, kurio žmonės prašo, yra terapiniai šunys* [1I]. Specialiai parengtas šuo taip pat padeda palaikyti emocinį komfortą pakliuvus į ilgalaikės stresą ir nemalonius išgyvenimus keliančias situacijas: *aš buvau ligoninėje, onkologinėje ligoninėje Jeruzalėje, kur vykdoma terapijos panaudojant kontaktą su gyvūnu programa pačios ligoninės patalpose. Vaikai, prijungti prie dializės aparatų, kai reikia išsėdėti nuo trijų iki keturių valandų, gali turėti šalia jų ant lovos sėdintį gyvūną* [1I].

Antra, didesnis šuns įtraukimas į socialinės pagalbos procesą padeda greičiau sukurti pasitikėjimo ryšį tarp kliento ir socialinio darbuotojo, įgalina lengviau įveikti kultūrinius, socialinės, lyties, amžiaus, gyvenimiškos patirties skirtumų keliamus barjerus ir atsiverti. Anot 6I, *vien pats naminių gyvūnų buvimas pagalbos proceso metu stimuliuoja bendravimą ir mažina stresą aptariant skaudžias temas su klientais, kurie patiria socialinę atskirtį, izoliaciją ir yra praradę socialinius igūdžius, būtinus integravimuisi į visuomenę, grupių. Socialiniams darbuotojams pravartu žinoti, kad šuns dalyvavimas pagalbos procese gali padėti ir kitiems pagalbos specialistams užmegzti su klientais santykius ir įgyti tarpusavio pasitikėjimą. II pamini įdomų pavyzdį: mes turime šunį, kuris dirba mūsų nusikaltimų prieš vaikus skyriuje, Policijos departamente čia, Denveryje. <...> Užuoat nusikaltimo vietoje pasirodė su savo ginklais ir neperšaunamomis liemenėmis, kurie vaikams atrodo grėsmingi, jie pasirodo su savo ginklais ir neperšaunamomis liemenėmis, bet ir su labai gražiu, draugišku šunimi. O tai kokybiškai skirtinga patirtis vaikams.*

Trečia, kliento ir šuns tarpusavio sąveika gali pateikti informacijos apie klientą. Specialistas gali stebėti, kaip skirtingi klientai bendrauja su šunimi, kokiais emocijas kontaktas su gyvūnu provokuoja, kaip pats šuo reaguoja į kliento verbalinę ir neverbalinę komunikaciją. Socialinis darbuotojas gali panaudoti šią informaciją kaip stimulą darbui su kliento problemomis (Fine, 2010).

Ketvirta, šuns lietimas, glostymas – didelė pagalba praktikuojančiam socialiniam darbuotojui. Dėl egzistuojančių profesinės etikos apribojimų tokio tipo emocinės paramos jis pats negali suteikti klientui. Įdomu tai, kad pagalbos specialistų naudojamas šuo yra jų asmeniškai treniruotas,

jie kartu sudaro komandą. Šuniui tenka ne tiek pasyvaus įrankio, kiek aktyvaus dalyvio ir pagalbininko vaidmuo. 2I teigia: *Rupertas <asmeninis informantės terapinis šuo> yra labai žaismingas ir priimančias žmones gyvūnas, todėl aš jį naudoju dirbdama su žmonėmis, kuriems reikia ką nors glostyti.*

Galiausiai, aktyvesnis šuns įtraukimas į pagalbos procesą (žaidimas, dresiravimas, komandų davimas ir kt.) gali padėti įsisąmoninti iracionalius įsitikinimus, keisti mąstymo modelius, lavinti įgūdžius, mokytis naujų elgesio būdų ir kt. (Fine, 2010). 1I pateikia pavyzdį: įkalinimo įstaigoje esantiems žmonėms atvežami šunys iš gyvūnų prieglaudos. Kaliniai užsiima jų dresiravimu. Tai daugialypę naudą teikianti veikla. Viena vertus, tai beglobių gyvūnų rehabilitacija. Kita vertus, kaliniams šis procesas padeda pajusti asmeninę galią prisidėti prie reikšmingo pokyčio (t. y. nesocializuotų gyvūnų socializacijos). Taip išauga jų pasitikėjimas savimi ir kitais, didėja motyvacija pažinti save ir harmonizuoti savo santykius su aplinka. Galiausiai, dalyvavimas socialiai naudingoje veikloje gali padėti jiems integruotis į visuomenę.

Žaidimas su šunimi taip pat gali būti tinkama pagalbos forma toms klientų grupėms, kurios pasižymi motyvacijos stoka, kurioms įprasti pagalbos būdai kelia nuobodulį, atmetimo jausmus ir pan. 4I pateikia tokį pavyzdį: *jie ir dresiravo, ir žaidė <...> paaugliams tai iš tiesų įdomu. Žaidimo su šunimi integravimas į pagalbos procesą neretai padeda klientams įveikti stresą bei lengviau atsiverti. Be to, žaidimas su šunimi gali padėti lavinti specifinius socialinius įgūdžius. Liepdami vykdyti komandas ir triukus klientai gali ugdytis gebėjimą komunikuoti pasitikinčiu, tvirtu balsu, gebėjimą aiškiai išreikšti, ko nori [2I].*

1I ir 2I ypatingą dėmesį skiria vienam iš naujausių metodų – kongruencijai. Tai dar tik besiformuojantis, kaip moksliskai pagrįstas, metodas, kurį naudoja JAV profesionalai. Kongruencija reiškia dviejų dalykų atitikimą vienas kitam, beveik jų suvienodinimą. Kai pagalba teikiama įtraukiant į terapiją šunis, pasiekiamas sinchroniškumas, jaučiamas būnant labai arti gyvūno. *Šiuo atveju svarbu didelio besiilsinčio šuns širdies plakimo dažnis, kuris apie 10 vnt. lėtesnis nei žmogaus. Terapiniai šunys yra išmokomi nugara glaudžiai prisiglausti prie vaiko, gulima ant grindų (taip saugiau šuniui). Prieš tai biografitamojo ryšio aparatu vaikui parodome jo širdies dažnį ir kvėpavimo ritmą, kad jis žinotų, ką jo kūnas turi išmokti, kaip jam kontroliuoti savo kūną [1I].* 2I taip pat dalijasi patirtimi: *aš dirbu su klientais, turinčiais nerimo sutrikimų; vienas iš dalykų, kuriuos pritaikome užsiėmimų metu, yra prisiglaudimas prie šuns gulint ir mėginimas pajauti jo širdies ritmą ar įsiklausyti į jo*

kvėpavimą ir priderinti savo kvėpavimą prie šuns. Žmonės, gulėdami šalia šuns, visiškai atsipalaiduoja. Jie pajunta ramybės ir atsipalaidavimo kupiną fizinę ir emocinę būseną. Šis metodas ypač tinka potrauminei reabilitacijai. Jį naudojant galima padėti klientams pasiekti daugelio pozityvių pokyčių be vaistų, be hospitalizavimo, be invazinių procedūrų. Edukaciniai užsiėmimai su šunimis – tai pažintinio pobūdžio veikla. Anot 3I ir 4I, į šį pagalbos būdą integruojamas paskaitų skaitymas, dalijimasis profesine ir/ar asmenine patirtimi, įvairios vaizdinės medžiagos demonstravimas ir „bendravimas“ su šunimis. Panašu, kad kol kas tai dominuojantis metodas siekiant platesnio kontakto su šunimi panaudojimo socialinės pagalbos procesui Lietuvoje [6I]. 4I pateikia tokį pavyzdį: mus pasikvietė vaikų reabilitacijos centras. Pravedėme tokį seminarą. Kineziterapeutė papasakojo apie šunų terapijos praktiką užsienyje, parodė skaidrių, o aš su savo šuniukais, su savo vaiku, kurie jau daug metų patiriame šunų terapijos naudą, buvome praktinis pavyzdys. Anot 6I, kadangi ši veikla sulaukia didelio įvairių klientų grupių susidomėjimo ir pasisiekimo, tai yra geras pagrindas šią pagalbos formą profesionalizuoti.

Kliento šuns įtraukimas į pagalbos procesą. Informantai šio pagalbos, panaudojant kontaktą su šunimi, būdo neakcentuoja. Tačiau dėl temos dėstymo nuoseklumo mes pristatysime šį aspektą remdamiesi kitų autorių atliktais tyrimais.

Kliento šuo kaip diagnostinė priemonė. Pagal Risley-Curtisso, Holley ir Wolfo (2006) žmogaus ir naminių gyvūnų ryšio tyrimą, 97 proc. augintinių savininkų, kurių dauguma turėjo šunį, laiko savo gyvūną šeimos nariu. Taigi naminiai gyvūnai tampa šeimos sistemos dinamikos dalimi. Kadangi šunys yra jautrūs šeimos emocinei atmosferai, jie atspindi šeimos sistemos funkcionavimą, įtampą ir krizines situacijas. Tai gali būti potencialiai svarbu socialiniams darbuotojams ir vaikų teisių apsaugos specialistams. Vizituojant namus, tiriant šeimos problematiką, atliekant atvejų vertinimus klientų namuose šuo gali tapti esamos situacijos indikatoriumi. Pavyzdžiui, toks socialus ir prisitaikęs prie žmogaus gyvūnas kaip šuo gali būti puikus „lakmuso popierėlis“ vertinant padėtį šeimoje: bijantis garsų, staigių judesių šuo yra patikimas simptomas, kad šeimoje smurtaujama.

Kitas pavyzdys – žiaurus elgesys su gyvūnais kaip signalas, jog šeimos dinamika disfunkcinė. Vis daugiau tyrimų patvirtina koreliaciją tarp smurto prieš augintinius ir kitų smurto šeimoje formų (Ascione, 2005; Walton-Moss, Manganello, 2005).

Pagal Merz-Perezo ir Heide (2004) tyrimą, žiaurus elgesys su augintiniu taip pat gali būti indikatorius fakto, kad smurtaujantysis pats gali būti smurto auka. Pavyzdžiui, vaikai, kurie buvo fiziškai ar seksualiai išnaudoti, dažniau smurtauja prieš augintinius nei nuo išnaudojimo nenukentėję vaikai (De Viney, Dickert ir Lockwood, 1983).

Arkow (2007) teigia, kad klientus svarbu matyti jų aplinkos kontekste, stebėti pastoviai vykstančių abipusių interakcijų su reikšmingais artimaisiais procesą. Turint omenyje, kad augintiniai yra daugelio klientų šeimos sistemos dalis, klausimų apie augintinius įtraukimas į vertinimo apklausas yra labai pagrįstas.

Kliento šuo kaip savipagalbos ir paramos priemonė. Atsiradus šeimos sistemos dinamikai šuo gali tapti socialinės pagalbos šaltiniu ir padidinti šeimos narių psichologinį atsparumą probleminėms situacijoms. Planuojant intervenciją svarbu atsižvelgti į kliento socialinį tinklą, ir būtų tiesiog neracionalu neatsižvelgti į šunį kaip į psichologinio atsparumo šaltinį, jeigu klientas jį laiko savo šeimos dalimi. Kai kuriais atvejais, ypač suaugus ir išsikrausčius vaikams, mirus sutuoktiniui, vyresnio amžiaus žmonėms vienatvę padeda išgyventi jų augintinis. Anot 6I, *į tokių žmonių negalima žiūrėti kaip į absoliučiai vienišą, nes jis bent iš dalies patenkina savo bendravimo, fizinio kontakto poreikį.* Pozityvūs santykiai su šunimis gali būti laikomi apsauginiu faktoriumi vaikams ir suaugusiems namuose, kuriuose smurtaujama. Ryšys su jais turi reabilitacijos po traumuojančios patirties potencialą, kuris gali būti panaudotas socialiniams darbuotojams atėjus į pagalbą. Kūrybiškas socialinis darbuotojas gali atrasti veiksmingų būdų, kaip panaudoti kliento ryšį su šunimi, ir įgalinti jį tvarkytis su daugeliu problemų. 1I ir 2I teigimu, ne tik su vienatve, stresu, bet ir su tokiomis sudėtingomis problemomis kaip nerimo sutrikimai, agorafobija ir pan.

PASIRENGIMAS

Dėl specialistų pasirengimo, verta paminėti, kad šio pagalbos būdo profesionalumo lygmuo gali labai įvairuoti. Jį gali taikyti tiek pagalbos profesijų diplomus turintys asmenys, tiek savarankiškai pasirengę savanoriai. Tiek vieni, tiek kiti gali netgi naudoti panašius metodus (pvz., žaidimas su šunimi, šuns glostymas ar pan.), tačiau būtent nuo specialisto kompetencijos priklauso poveikio „gilumas“.

Kalbant apie specifinį pasirengimą reikia paminėti, kad žmonės, taikantys šį pagalbos būdą, dažniausiai būna išklause specialius kursus. Anot 1I ir 5I, tik Amerikoje, Denverio universitete, yra įsteigta antrosios pakopos studijų programa „Socialinis darbas panaudojant kontaktą su gyvūnais“, pagal kurią vienas kursas yra skiriamas pagalbos panaudojant kontaktą su šunimis specifikai.

Anot 5I, žmogui, norinčiam užsiimti tokio pobūdžio veikla, reikalingos kelių sričių žinios:

- žinios apie gyvūnų (ypač šunų) psichologiją,
- žinios apie konkrečią klientų grupę, su kuria ruošiamasi dirbti,
- žinios apie bendravimo psichologiją, konsultavimą, darbo grupėje metodiką.

Kitas svarbus šios temos aspektas yra šuns parengimas, kuris susideda iš kelių etapų. Visų pirma būtina apmąstyti, kam bus teikiama pagalba, kokį metodą planuojama taikyti, ir tinkamai parinkti šuns veislę. Išanalizavus 3I, 4I, 5I ir 6I interviu, galima teigti, kad daugelis šunų veislių yra tinkamos pagalbai. Paukštinės (retriveriai) ir darbinės (pvz., aviganiai) veislės pasižymi aktyvumu, todėl ypač tinkamos žaidimo su šunimi metodui. Kovinės veislės (pvz., pitsbuliai) labai jaučia žmogų, tačiau yra netinkami savimi nepasitikintiems, depresyviems žmonėms, nes kontaktas su jais reikalauja tvirtumo. Niūfaundlendai labai nejudrūs, todėl gali būti ypač tinkami tokiam metodui kaip šuns buvimas ir naudojami darbui su sergančiais, neįgaliais, pagyvenusiais žmonėmis. 4I dalijasi savo asmenine patirtimi: *įsigijau du auksaspalvius retriverius. Šia veisle daug domėjausi, skaičiau, kad jie – visiški vaikų draugai, visiškai neturi jokių, sakykim, urzgimo, kandžiojimo įpročių, iš viso neturi jokios agresijos. O 3I pasakoja: mūsų veislės yra niūfaundlendai ir landsyrai, jie, pagal savo charakterio savybes, labai tinka panašioms užsiėmimams, kadangi be galo ramūs, mėgsta vaikus, mėgsta žmones, bendrauti ir yra visiškai neagresyviūs. Anot 6I, pagalbai beveik visai netinkamos šunų veislės: bastetai (dėl melancholiškumo ir nepaklusnumo), kurtai ir balthaundai (dėl netinkamumo dresiravimui).*

Parinkus tinkamą šunį reikia jį parengti ir dresiruoti. Tam tikrais atvejais dresiravimas gali tapti pagalbos proceso dalimi. Tačiau dažniausiai šuo yra parengiamas įprastų dresuotojų. Anot 5I, *šalyse, kur šunų terapija yra labiau išplitusi, egzistuoja ir dresuotojai, besispecializuojantys rengti terapinius šunis. Tam tikri nauji pagalbos metodai su šunimis (pvz., kongruencija)*

reikalauja ilgalaikio profesionalaus šuns paruošimo ir nuolatinių jo treniruočių komandoje su pagalbos profesijos profesionalu. Reikia ir už gyvūnų gerovę atsakingo specialisto supervizijų. Pasak 1I, *tinkamai parinktas ir dresuotas šuo yra toks, kurio elgesys ir temperamentas leidžia jam būti nuspėjamam ir patikimam darbe*. 2I atkreipia dėmesį, kad ypač svarbu ir specialisto profesionalumas, nes *tik turint specialių žinių galima tikslingai prognozuoti norimą efektą* [2I].

APRIBOJIMAI

Išanalizavus mokslinę literatūrą bei informantų atsakymus, matyti, jog pagalbos specialistui, į savo darbą įtraukiančiam kliento ir šuns kontaktą, gali kilti tam tikrų sunkumų.

Anot 5I ir 6I, visų pirma yra klientų, kurie nemėgsta šunų arba jų bijo. Dirbant su tokiais žmonėmis kontaktas su šunimi gali būti naudojamas tik profesionalios psichoterapijos kontekste (pavyzdžiui, siekiant padėti klientui išsivaduoti iš tokio pobūdžio baimės).

Pasak 5I, kita netinkama klientų grupė – žmonės, alergiški šunims. Jiems būtų galima taikyti šią pagalbos formą tik labai atsargiai parenkant šuns veislę (pavyzdžiui, pudelius, kurie mažiau alergizuoja nei kitos šunų veislės).

Taikant šią pagalbos formą susiduriama su didesne sužeidimų rizika. Todėl specialistas turi prisiimti dvigubą atsakomybę, t. y. užtikrinti ne tik kliento, bet ir terapinio šuns saugumą (Chandlers, 2005).

Be to, specialistas turi būti pasirengęs papildomoms išlaidoms (šuns įsigijimas, jo parengimas, priežiūra, išlaikymas, transportavimas ir kt.).

SITUACIJA LIETUVOJE

Pasak lietuvių informantų, Lietuvoje pradėjo rasti įvairios iniciatyvos ir organizacijos. Jos dar nepasižymi aukštu profesionalumu ir labiau orientuojasi į veiklą su šunimis negu į šunų terapiją. 4I pasakoja: *mes važiuojam pas vaikučius [į reabilitacijos centrus ir pan.], kurių šunys išvis prieš tai nematė ir jie juos sutinka, džiaugiasi kartu su tėveliais*. 4I, remdamasi savo patirtimi, prieina išvadą, kad Lietuvoje yra poreikis, šiuo pagalbos būdu domisi net tie žmonės, kurie iki tol neturėjo kontakto su šunimi

patirties. *Žmonės iš praktikos ir asmeninės patirties intuityviai suvokia tai, kas įgyja vis didesnę pripažinimą mokslinėje bendruomenėje ir pasaulyje* [4I]. 5I pateikia kiek kitokią nuomonę, t. y. atkreipia dėmesį į tai, kad Lietuvoje dar vyrauja mentalitetas, jog šuns vieta būdoj. Ir tai apriboja šio pagalbos būdo taikymo plėtrą. 6I taip pat teigia, kad Lietuvos socialinės pagalbos institucijose kol kas skeptiškai žiūrima į šunų panaudojimą teikiant pagalbą. Informantas pateikia pavyzdį, kad garbaus amžiaus sulaukusiems žmonėms skirtos socialinės globos įstaigos Lietuvoje dažniausiai nureikšmina šį santykį. *Užuot pasinaudoję augintinio teikiama nauda, priverčia klientą atsisakyti jo, o tai yra labai traumuojanti patirtis abiem* [6I]. Informantas toliau plėtoja mintį, kad panašiai vyksta ir moterų, atsiskyrusių nuo partnerių smurtautojų, globos įstaigose: *priimama su vaikais, bet tik ne su augintiniais, nes jie nevertinami kaip svarbus paramos šaltinis* [6I]. Pasak 5I, vienintelė sritis, kurioje bandoma įtraukti į pagalbos procesą šunis, – tai darbas su sergančiais vaikais įvairiose ligoninėse, sanatorijose ir pensionatuose. Bet tai susiję ne tiek su šių institucijų vidine veikla, kiek su tarpinstituciniu bendradarbiavimu. Pasak 5I, Lietuvoje greičiausiai taip pat egzistuoja įvairios privačios praktikos, *nes keliskart vyko mokymai, į kuriuos atvažiuoja iš Lenkijos. Ir gali būti apie dvi dešimtis žmonių, dalyvavusių juose. Jie bando taikyti, bet nesistemingai* [5I].

IŠVADOS

Šuo – evoliucijos procese labai gerai prisitaikęs padėti žmogui gyvūnas: turi išskirtinių gebėjimų bendradarbiauti su žmogumi, savo ilgalaikio vystymosi šalia žmogaus dėka geba net tobuliau už žmones suprasti jų kūno kalbą ir siunčiamus signalus. Tinkamai socializuotas šuo – patikimas, prognozuojamas kompanjonas ir emocinės paramos šaltinis. Kadangi šunims patinka dirbti su žmonėmis, įtraukiant šią gyvūnų rūšį į socialinės pagalbos procesą neiškyla etikos dilemų.

Humanistinės teorijos požiūriu, šuns dalyvavimas vykstant socialinės pagalbos procesui sudaro esmines prielaidas pagalbos santykiui kurtis (padidina kongruentiškumą, besąlygišką priėmimą ir empatiją). Be to, yra tyrimų, įrodančių šuns įtraukimo į pagalbos procesą poveikį fizinei, psichinei ir socialinei žmogaus gyvenimo dimensijai.

Kontaktas su šunimis teikiant socialinę pagalbą gali būti naudojamas dviem būdais: intervencija panaudojant ryšį su specialiai parengtu šunimi

(tai buvimas su šunimi, jo lietimasis, žaidimas su juo, dresavimas ir kt.) ir kliento šuns įtraukimas į pagalbos procesą (tiek vertinant kliento situaciją, tiek kaip potencialus psichologinės paramos šaltinis).

Dirbti su šunimis gali įvairių pasirengimą turintys asmenys (socialiniai darbuotojai, kitų pagalbos profesijų atstovai ir savanoriai), bet nuo šuns ir specialisto pasirengimo priklauso intervencijos gilumas ir tikslingumas. Pasinaudoti kontakto su šunimi teikiama nauda gali praktiškai visų amžiaus grupių žmonės, tai vienas plačiausiai pritaikomų žmogaus gyvenimo kokybės gerinimo būdų, turintis santykinai nedaug taikymo apribojimų. Tačiau kol kas Lietuvos kaniterapijos entuziastai koncentruojasi į tas grupes, kurios labiausiai matomos – institucionalizuotus neįgaliuosius ir/ar vaikus.

Užsienio tyrimai ir praktika pateikia vis daugiau įrodymų apie šuns ir žmogaus ryšio naudą, netgi kuriasi pirmosios studijų programos, specialiai skirtos žmogaus ir gyvūnų ryšio panaudojimo socialiniam darbui galimybėms. Mūsų įsitikinimu, Lietuvoje taip pat reikalingas akademinės bendruomenės įsitraukimas ne tik praturtinant būsimų pagalbos specialistų studijas, bet ir plėtojant šios srities tyrimus.

LITERATŪRA

1. Arkow, P. (2007). Animal maltreatment in the ecology of abused children: Compelling research and responses for prevention, assessment, and intervention. *Protecting Children*, 22 (3/4): 66–79.
2. Ascione, F. R. (2005). *Children and animals: Exploring the roots of kindness and cruelty*. Purdue University Press.
3. AVMA (American Veterinary Medical Association) <http://www.avma.org>
4. Chandler, C. K. (2005). *Animal assisted therapy in counseling*. CRC Press.
5. Chu, C. I., Liu, C. Y., Sun, C. T., Lin, J. (2009). The effect of animal-assisted activity on inpatients with schizophrenia. *Psychosoc Nurs Ment Health Serv*, 47 (12): 42–48.
6. Coakley, A. B., Mahoney, E. K. (2009). Creating a therapeutic and healing environment with a pet therapy program. *Complementary therapies in clinical practice*, 15 (3): 141–146.
7. Corbin, J., Strauss, A. (Eds.). (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory*. Sage.
8. Corsini, R. J., Wedding D. (2011). *Šiuolaikinė psichoterapija*. Kaunas: Informatika ir poligrafija.

9. De Viney, E., Dickert, J., Lockwood, R. (1998). *The care of pets within child abusing families. Cruelty to Animals and Interpersonal Violence*. Ed. Randal Lockwood and Frank R. Ascione. West Lafayette: Purdue: 305–313.
10. Fick, K. M. (1993). The influence of an animal on social interactions of nursing home residents in a group setting. *The American Journal of Occupational Therapy*, 47 (6): 529–534.
11. Fine, A. H. (2010). Incorporating animal-assisted therapy into psychotherapy: guidelines and suggestions for therapists. *Handbook on animal-assisted therapy: Theoretical foundations and guidelines for practice*. Academic Press: 169–193.
12. Kaniterapijos pradžiamokslis. Prieiga per internetą: <http://www.kinologija.lt/?p=17453>. Žiūrėta 2014-01-23.
13. Kreivinienė, B., Perttula, J. (2012). Dolphin assisted therapy in Lithuania: expectations of families raising children with complex disability. *Special Education*, (2): 153–163.
14. Kreivinienė, B., Rugevičius, M. (2009). *Delfinų terapija Lietuvos jūrų muziejuje*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla.
15. Kruger, K. A., Trachtenberg, S. W., Serpell, J. A. (2004). *Can animals help humans heal? Animal-assisted interventions in adolescent mental health*. Center for the Interaction of Animals and Society, University of Pennsylvania School of Veterinary Medicine: 1–38.
16. Kruger, K., Serpell, J., (2010). Animal-assisted interventions in mental health: Definitions and theoretical foundations. *Handbook on animal assisted therapy: Theoretical foundations and guidelines for practice*. London: Academic Press: 33–48.
17. Marcus, D. A., Bernstein, C. D., Constantin, J. M., Kunkel, F. A., Breuer, P., Hanlon, R. B. (2012). Animal-Assisted Therapy at an Outpatient Pain Management Clinic. *Pain Medicine*, 13 (1): 45–57.
18. Martin, F., Farnum, J. (2002). Animal-assisted therapy for children with pervasive developmental disorders. *Western Journal of Nursing Research*, 24 (6): 657–670.
19. Melson, G. F., Melson, L. G. (2009). *Why the wild things are: Animals in the lives of children*. Harvard University Press.
20. Merz-Perez, L., Heide, K. M. (2004). *Animal cruelty: Pathway to violence against people*. CA: Rowman Altamira.
21. Risley-Curtiss, C., Holley, L. C., Wolf, S. (2006). The animal-human bond and ethnic diversity. *Social Work*, 51 (3): 257–268.
22. Rogers, C. R. (2005). Apie tapimą asmeniu. *Psichoterapeuto požiūris į psichoterapiją*. Vilnius: VIA RECTA.
23. Rutkienė, J., Straubergaitė, L., Baranauskienė, J., Savenkovienė, A. (2012). Jojimo terapijos poveikis autizmu sergančio vaiko psichomotorinės raidos kaitai. *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 1 (34): 210–216.
24. Šapurova, V., Lesinskienė, S., Grikinienė, J. (2013). Hipoterapijos taikymo galimybės kompleksiniame vaikų sveikatos gerinime. *Neurologijos seminarai*, 17 (2): 128–131.

25. Šinkariova, L., Gudonis, V., Trakūnaitė, V. (2008a). Naminių gyvūnėlių laikymo sąsajos su įvairiais žmogaus gyvenimo aspektais. *Jaunujų mokslininkų darbai*, 2 (18): 198–206.
26. Šinkariova, L., Trakūnaitė, V., Gudonis, V. (2008b). Nuo bendravimo su naminiais gyvūnėliais iki terapijos: teorinis aspektas. *Jaunujų mokslininkų darbai*, (20): 239–244.
27. Sobo, E. J., Eng, B., Kassity-Krich, N. (2006). Canine visitation (pet) therapy pilot data on decreases in child pain perception. *Journal of Holistic Nursing*, 24 (1): 51–57.
28. Soproni, K., Miklósi, Á. (2001). Comprehension of Human Communicative Signs in Pet Dogs (*Canis familiaris*). *Journal of Comparative Psychology*, 115 (2): 122–126.
29. Straubergaitė, L., Jocas, D. (2008). Kineziterapeutų ir kitų specialistų bendradarbiavimo problemos. *Jaunujų mokslininkų darbai*, 2 (18): 191–197.
30. Straubergaitė, L., Berneckė, V., Muckus, K., Juodžbalienė, V. (2011). Jojimo poveikis vaikų tiesiamojo nugaros raumens pasyviosioms mechaninėms savybėms. *Specialusis ugdymas*, 2 (25): 143–156.
31. Tedeschi, P., Fitchett, J., Molitor, C. E. (2006). The incorporation of animal-assisted interventions in social work education. *Journal of Family Social Work*, 9 (4): 59–77.
32. Tsai, C. C., Friedmann, E., Thomas, S. A. (2010). The effect of animal-assisted therapy on stress responses in hospitalized children. *Anthrozoos: A Multi-disciplinary Journal of The Interactions of People & Animals*, 23 (3): 245–258.
33. Večkienė, N., Anušienė, I. (2011). Hipoterapijos kaip alternatyvaus socialinio darbo metodo veiksmingumas vaikams su fizine negalia socialinės izoliacijos įveikimo procese: tėvų požiūris. *Socialinis darbas. Patirtis ir metodai*, 7 (1): 175–192.
34. Virányi, Z., Gácsi, M., Kubinyi, E., Topál, J., Belényi, B., Ujfalussy, D., Miklósi, Á. (2008). Comprehension of human pointing gestures in young human-reared wolves (*Canis lupus*) and dogs (*Canis familiaris*). *Animal Cognition*, 11 (3): 373–387.
35. Walsh, P. G., Mertin, P. G., Verlander, D. F., Pollard, C. F. (1995). The effects of a 'pets as therapy' dog on persons with dementia in a psychiatric ward. *Australian Occupational Therapy Journal*, 42 (4): 161–166.
36. Walton-Moss, B. J., Manganello, M. P. H. (2005). Risk factors for intimate partner violence and associated injury among urban women. *Journal of community health*, 30 (5): 377–389.
37. Yeh, M. L. (2013, July). The Effectiveness of Using Therapeutic Dog Program on The Elderly with Dementia in Nursing Homes of Taiwan. *Sigma Theta Tau International's 24th International Nursing Research Congress*. STTI.

SUMMARY

THE USE OF CONTACT WITH A DOG IN THE PROCESS OF SOCIAL SUPPORT

There is currently no research on the use of contact with a dog in the process of social support in Lithuania. So, the aim of this research is to reveal the wide variety of possibilities to apply human-dog bond in professional social work interventions. To reach this goal analysis of scientific literature and qualitative research was made. There were 6 informants interviewed: two experts from United States, two pioneers of dog assisted interventions in Lithuania, and two social workers, who are interested in dog assisted activities and apply them in their voluntary or work practice. Data analysis has been conducted using principles of grounded theory method.

Results of research have shown that dogs are highly reliable and predictable therapy animals that almost every group of clients can benefit from. From the perspective of Humanistic theory we can state that integration dogs in the process of social support helps to create preconditions for relationship with client (enhance congruence, unconditional positive regard and empathy). The use of contact with a dog as a social support professional might be twofold: (1) interventions with assistance of therapy dog (presence of dogs, petting, playing, training, congruence, etc.) and use of family dogs (for evaluation of family dynamics or for psychosocial support). Appropriate training is needed to achieve the best results in practice of dog assisted social work.

There are only initial private initiatives appearing in Lithuania that aim to provide social support using human – dog bond. Thus we recommend that academic community work together with practitioners towards development of dog assisted interventions in Lithuania, enriching social work students' curriculum, and academic acknowledgment of this method.